

Uit een lateren tijd kunnen hier nog worden bijgevoegd: Antonie van Schore, uit Hoogstraten in Brabant, die in 1551 hoogleeraar was te Lausanne, en toen blijken gaf zeer met Calvijn te zijn ingenomen ³⁸); Pieter van Keulen (of Colonius), een rechtsgeleerde uit Gent, die bij een bezoek aan Genève op raad van Calvijn predikant is geworden, en die, toen hij in Frankrijk en in Duitschland als zoodanig werkzaam was, altijd zeer aan hem is verbonden gebleven ³⁹); Jean Lenfant, heer van Chambray, die althans sedert 1559 uit zijn Duitsche toevluchtsoord met Calvijn correspondeerde en hem dan zeer vleiende brieven schreef ⁴⁰); en voorts Hendrik Verheiden, Carolus Furnius, en anderen, van wie we niets verder weten, dan dat zij naar Genève gegaan zijn, om van Calvijn te leeren en om door zijne hulp in het buitenland geplaatst te worden ⁴¹).

Met betrekking tot alle de genoemden is nu zeker waar, dat zij, na het vaderland verlaten te hebben, onder vreemden gebleven zijn. Maar men zou zich toch vergissen, als men daaruit wilde afleiden, dat zij dus voor den gang der Reformatie hier te lande geene beteekenis hebben. Doorgaans hadden zij verwanten en vrienden hier achtergelaten, met wie alle betrekking niet werd afgebroken; en zelfs kwamen zij, als het mogelijk was, hier wel eens een bezoek brengen; waarvan nog de sporen over zijn, b. v. in berichten omtrent Saint-André en Crespin ⁴²). Ook zijn hunne geschriften zeker niet het minst onder hunne eigene landgenooten gelezen geworden; te beginnen met het Martelaarsboek van den laatstgenoemde, dat in 1554 voor het eerst is uitgekomen ⁴³). Op allerlei wijze en in allerlei opzicht kwam hun invloed hier binnen; of m. a. w., ook door hunne tusschenkomst heeft de invloed van Calvijn hier gewerkt.

Maar natuurlijk was die invloed nog oneindig veel sterker, waar de Nederlanders, die er door geleid werden, konden arbeiden onder hunne eigene landgenooten, hetzij in het vaderland zelf of wel in de ballingschap. En aan zulke leerlingen van Calvijn zelve heeft het waarlijk niet ontbroken. Van de meesten hunner zou zeer veel te zeggen zijn; maar omdat het terzelfder tijd zeer bekende personen zijn, behoeven we niet lang bij hen stil te staan. Voor ons tegenwoordig doel is alleenlijk noodig,